

УДК 069.4/.5(477-25)

Огляд наукових фондів колекцій Національного науково-природничого музею НАН України

І. П. Третяк, О. В. Червоненко

Національний науково-природничий музей НАН України, (Київ, Україна)

A Review of Scientific Collections of the National Museum of Natural History, NAS Ukraine. — **Tretyak, I. P., Chervonenko, O. V.** — The composition and structure of scientific collections in the National Museum of Natural History, NAS of Ukraine, as well as their classification, purpose and objectives are examined in the paper. Basic selection criteria for museum objects are defined along with principles, forms and methods of collections' formation and roadmap for acquisition. The processes of classification and systematization of natural exhibits are analyzed, and implementation of scientific management is discussed. Classification of natural heritage objects provides an integrated approach for conservation and sustainable use. Some theoretical generalizations, which can be used for conscious and purposeful formation of museum collection, are presented. Nature history collections are extremely important to research the developmental stages and formation of ecosystems during the geological past. The necessity of improving the system of collection registration and storage, and the need to study the history of their creation are underlined.

Key words: principles of classification, scientific collection, systematization, the National Museum of Natural History, NAS Ukraine.

Вступ

Фондова робота — це повне зібрання матеріальних предметів, зосереджене в експозиційних залах та сховищах музею, що формує колекційне зібрання, забезпечує збереження, вивчення та створення умов для використання (Рутинський, Стецюк, 2008). Під висловом «формування музейного зібрання» розуміють комплектування фондів колекцій.

Наукове комплектування фондів колекцій є цілеспрямованим процесом виявлення та збору предметів музейного значення з метою поповнення збірки (Климишин, 2003). Поняття «комплектуювання музейних фондів» з'явилося у вітчизняному музеєзнавстві в кінці 1940-х і протягом трьох десятиліть ототожнювалося з терміном «збиральницька робота». Розмежування цих понять вперше з'явилося в працях Н. П. Фінягіної, що визначало комплектування фондів як планомірну та цілеспрямовану роботу музею, орієнтовану на виявлення предметів музейного значення, їх придбання та систематизацію у фондах (Фінягіна, 2001). «Збиральницька робота» виступала як складова частина комплектування музейних фондів, тобто як практична діяльність з реалізації програми комплектування. Таким чином, поняття «комплектуювання музейних фондів» наповнилося новим змістом та стало відображати інший рівень роботи з музейним зібранням — концептуальний. Комплектування природничих наукових фондів як процес виявлення та збору предметів музейного значення має певні особливості, що пов'язано з характером їхнього походження.

Фондова робота Національного науково-природничого музею НАН України базується на сучасних теоретичних узагальненнях і розробках, що дозволяє цілеспрямовано формувати музейні колекції. Групування предметів на підставі прийнятих в музеї класифікацій (в картотеці або на електронному носії) є їх систематизацією на основі якої створюється система каталогів музейних фондів. Результати атрибуції, класифікації та систематизації дозволяють дати інтерпретацію музейних предметів як джерела знань і встановити їх автентичність, достовірність, репрезентативність та інші властивості.

Важливими аспектами роботи з природничими фондівими колекціями є їх наукова організація, цілеспрямоване поповнення, вдосконалення обліку та збереження, використання для наповнення і зміни експозиції.

Corresponding author address: I. P. Tretyak; National Museum of Natural History, NAS of Ukraine; Bohdan Khmelnytsky St. 15, Kyiv, 01601 Ukraine; e-mail: tretyak_89@mail.ua

Окремо треба підкреслити, що головна цінність науково-природничих фондів полягає в тому, що вони є єдиним достовірним джерелом інформації про стан біогеоценозів певних часів розвитку Землі. Комплексний аналіз колекції дозволяє з'ясувати і відтворити окремі етапи розвитку і формування біогеоценозів різних епох, встановити базові дефініції структурно-функціональної організації живої та неживої природи.

Метою роботи є огляд складу та структури фондів колекцій Національного науково-природничого музею НАН України, визначення критерій відбору предметів музейного значення в процесі комплектування фондів, удосконалення змісту, форми, засобів музейної, науково-дослідницької роботи, а також упорядкування та систематизація колекцій музею.

Методика

Музейні предмети природничих фондів вивчаються за допомогою атрибуції, класифікації і систематизації музейних предметів, що спрямовано на облік фондів.

Процеси класифікації та систематизації музейних предметів найтіснішим чином пов'язані: систематизація виходить з класифікації, класифікацію вдосконалюють і доповнюють в процесі систематизації. Визначення та систематизація музейних предметів дозволяють провести їх критичний аналіз і дати їх інтерпретацію як джерела знань. Критичний аналіз музейних природничих предметів складається з різнобічних і взаємопов'язаних компонентів. Враховуючи значимість інформації досліджуваного предмета, тип джерела, з якого він походить, обсяг інформації, справжність, достовірність, меморіальне значення, зовнішні ознаки (Буланій, Явтушенко, 1979).

Шифри, що використовуються в таблицях 1–5, надані відповідно до назв інвентарних книг, що відповідає принципам комплектування згідно з внутрішніми інструкціями з ведення та обліку фондів музею ННПМ НАН України. Розглядається питання включення до груп шифри латинських позначень для зручності користування науковими фондівими колекціями ННПМ НАН України іноземними дослідниками.

Склад наукових фондів

Для природничого музею основна сфера діяльності — це комплектування фондів колекцій. Фонди музею складаються з всіх матеріалів, які надійшли в музей на постійне зберігання. Структура фондів будь-якого музею, незалежно від його профілю, передбачає насамперед розподіл всіх музейних предметів на дві групи: основний фонд і фонд науково-допоміжних матеріалів (Кондратов, Герасимов, 1966; Мезенцева, 1980). Наукові фондові колекції ННПМ НАН України складаються з основного, науково-допоміжного фондів і фонду сировинних матеріалів.

У процесі відбору предметів до основного фонду визначається його музейна та наукова цінності і ступінь збереження, що має першочергове значення (Юрєнева, 2007). Однак відповідність до профілю музею є також необхідним критерієм. Таким чином, науковий зміст предмета, його профільність і ступінь збереження — найголовніші компоненти, які необхідні для занесення в основний фонд музею.

До основного фонду належать такі предмети:

- а) природні зразки, що представляють наукову, історичну або іншу цінність;
- б) типові зразки нових видів тварин і рослин;
- в) збори і систематичні колекції видатних природодослідників, які мають наукове чи меморіальне значення;
- г) біогрупи і діорами;
- д) витвори мистецтва;
- е) колекція метеоритів;
- є) вироби з дорогоцінних металів та каміння.

Всі предмети заносяться у відповідну облікову документацію — інвентарні книги, електронні бази даних, каталоги (Климишин, 2010). Належність до основного фонду зазначається в науковій інвентаризації — науковому паспорті, а також в картотеках.

До науково-допоміжного фонду належать всі матеріали, що не володіють властивостями музейних предметів, тобто які не є першоджерелами. Це насамперед: схеми, карти, креслення, макети, муляжі, репліки, репродукції, дублетні предмети. До цього фонду належать також фотографії, вони виконують службову, допоміжну роль. При розгляді допоміжних матеріалів необхідно враховувати специфіку музею.

До фонду сировинних матеріалів входять необроблені матеріали: шкури тварин, нерозібрані збори рослин, комах, об'єкти які потребують препарування і визначення або призначені для лабораторних досліджень. Разом з тим структура фондів не виявляє наукового змісту музейних предметів — це завдання виконує склад основного фонду.

Дублетні та непрофільні музейні предмети утворюють обмінний фонд, призначений для обміну або безоплатної передачі.

На сьогодні у фондах ННПМ НАН України зберігається понад 2 млн. одиниць зберігання, а саме у відповідних відділах: геологічному, палеонтологічному, зоологічному, ботанічному.

Геологічні фонди

Збереження, дослідження та демонстрація фактичного наукового кам'яного матеріалу у Відділі геології відносяться до численних аспектів вивчення планети Земля. Цей матеріал свідчить про речовинний склад земної кори, будову, походження та розвиток нашої планети, про складні явища та процеси, що відбувались на її поверхні та в надрах.

Склад та структура геологічних фондів ННПМ НАН України представлений в таблиці 1 та включає в себе близько 60 тис. зразків мінералів, руд, гірських порід, скам'янілих смол, викопної скам'янілої фауни та флори. Зберігається найбільша в Україні колекція метеоритів, а також зразки місячного ґрунту (Король, Русько, 1998; Король та ін., 2004, 2008; Паталаха, 1998).

Таблиця 1. Структура та склад геологічних колекцій ННПМ НАН України

Table 1. The structure and composition of geological collections of NMNH NAS of Ukraine

Відділ та шифр	Група та шифр
Геологічний (Г)	Геохронологічна (Ге)
	Загальні геологічні процеси (ЗГП)
	Історія геологічного розвитку України (ІГРУ)
	Корисні копалини України (ККУ)
	Мінералогія (Мі)
	Монографічні колекції (МК)
	Морська геологія (МГ)
	Петрографія (Пет)

Одиницею зберігання є зразок породи або мінералу, обліковуються вони колекційними описами. Типові зразки відносяться до основного фонду, на зразках зазначається етикетка з основними фізичними властивостями, хімічним складом, будовою та географічною прив'язкою. Поповнення та розширення колекцій, впорядкування і відповідне збереження фондів, а також роботи з вдосконалення експозицій є невід'ємною частиною роботи колективу.

Палеонтологічні фонди

За одиницю зберігання в палеонтологічних фондах ННПМ НАН України прийнято зразок, яким є: кісткові рештки, відбитки безхребетних тварин та рослин, мушлі, скам'янілі стовбури дерев, шматочки бурштину з похованими в них комахами. Комплектування палеонтологічних фондів полягає у накопиченні, опрацюванні і зберіганні фактичного матеріалу з відкладів

різних геологічних епох з метою відтворення на їх основі історії розвитку фауни і флори на певних територіях, забезпечення експонатами постійної експозиції музею та тематичних виставок.

Серед найцікавіших експонатів — будівлі (за гіпотезою академіка І. Г. Підоплічка — каркаси жител давніх людей), споруджені з кісток мамонта, знайдені на Черкащині (Межиріч) та на Чернігівщині (Мізин). До унікальних і найбільш цінних у науковому відношенні експонатів Палеонтологічних фондів належать, перш за все, кісткові рештки представників гіпаріонової фауни. Найбільш цікавими експонатами є скелети окремих особин неогенових та четвертинних ссавців, що добре збереглися.

Співробітники музею забезпечують зберігання унікальних монографічно оброблених фондів колекцій, що складають понад 100 тис. визначених кісткових решток, та їхню доступність для наукового використання (Національний..., 2012). Допоміжний фонд музею становить близько 1 млн. екземплярів викопних кісток та їхніх фрагментів, мушлів, відбитків давніх тварин і рослин, а також порівняльні скелетні колекції сучасних хребетних тварин — риби (Ковальчук, 2013), земноводних, плазунів, птахів і ссавців.

В таблиці 2 відображена структура палеонтологічних колекцій, що формуються за геохронологічним принципом у систематичному порядку в поєднанні з комплексно-тематичним (Крахмальна, Кепін, 2010). Палеозоологічний фонд структурно поділяється на окремі колекції та зберігається за віковим принципом. Палеоботанічний фонд представлений рештками рослин минулих епох у вигляді відбитків флори або обвуглених залишків (Климишин, 2001).

Таблиця 2. Структура та склад палеонтологічних колекцій ННПМ НАН України

Table 2. The structure and composition of paleontological collections of NMNH NAS of Ukraine

Відділ та шифр	Група та шифр	Розділ та шифр	Підрозділ та шифр
Палеонтології (П)	Палеоботаніка (ПБ)		
	Палеозоологічна (Пз)	Викопні птахи (ВП)	
		Гризуни (Гр)	Порівняльна колекція (ПКГр)
		Зайцеподібні (Зай)	
		Комахоїдні ссавці (КС)	Порівняльна колекція (ПККС)
		Копитні (Коп)	
		Костисті риби (КР)	
		Хижі ссавці (ХС)	
		Хоботні (Х)	
		Reptilia; fossilia* (RF)	

* латинська трансліяція використовується відповідно до попередньо заведених інвентарних книг.

Зоологічні фонди

Зоологічні фонди ННПМ НАН України — одні з найбільш чисельних, а сам зоологічний музей — один з найстаріших природничих музеїв України, заснований 1919 р. Формуванню об'ємних зоологічних колекцій сприяло об'єднання приватних зібрань видатних дослідників природи — професійних науковців і аматорів. Дані про наукові фонди відділу зоології представлено в таблиці 3.

На сьогодні чисельність їх становить понад 900 тис. одиниць зберігання, серед яких: 20,3 тис. одиниць зберігання ссавців (Шевченко, Золотухина, 2002, 2005; Шевченко, 2007); 44,2 тис. одиниць зберігання птахів (Пекло, 1997, 2002, 2008); 30,3 тис. одиниць зберігання амфібій (Писанец, 2003); 32,7 тис. одиниць зберігання рептилій (Щербак та ін., 1997; Доценко, 2003); 127,6 тис. одиниць зберігання риби (Манило, 1997; Мовчан та ін., 2003); 700 тис. одиниць зберігання безхребетних (Національний..., 2012).

Таблиця 3. Структура та склад зоологічних колекцій ННПМ НАН України

Table 3. The structure and composition of zoological collections of NMNH NAS of Ukraine

Відділ та шифр	Група та шифр	Розділ та шифр	Підрозділ та шифр		
Зоологія (З)	Амфібії (Ам)	Безногі (БН)			
		Хвостаті (Хв)			
		Безхвості (БХ)			
	Комахи (Ком)		Кліщі (Кл)		
			Безкрилі (БК)		
			Прямокрилі (Пря)		
			Клопи (Кло)		
			Проби (Пр)		
			Метелики (М)	Лускокрилі (Л)	
				Тропічні метелики (ТМ)	
				Жуки (Жу)	
				Пухоїди (Пух)	
				Проби молюсків (ПМ)	
	Молюски (Мо)		Раковини молюсків (РМ)		
			Корали (Кора)		
			Птахи (Пт)	Гнізда птахів (Г/Пт)	
	Рептилії (Р)		Яйця (Я)		
			Черепахи (КЧ)		
	Риби (ІФ)		Дзьобоголові (Дз)		
			Лускаті (Лу)	Ящірки (Ящ)	
			Змії (Зм)		
Ссавці (С)		Крокодилові (Кр)			
		Першозвірі (Пер)			
		Сучасні звірі (СЗ)			

До наукових фондів відділу зоології належать чучела, тушки, шкури, остеологічні матеріали, роги, зуби, частини скелетів, яйця, сухі голкошкірі, ракоподібні, корали, комахи, інші безхребетні. Будь-який екземпляр, що зберігається у фондах, є унікальним, але особливу цінність мають ті зразки, вік яких перебільшує 100 років. Найбільшу цінність серед фондів колекцій становлять типові екземпляри хребетних та безхребетних тварин, яких на сьогодні описано 757 одиниць (Каталог..., 2001).

Предмети, що не були відпрепаровані або не законсервовані, зберігаються як сировинні наукові матеріали. Окрема група зоологічних об'єктів зберігається у вигляді мікроскопічних препаратів (проб).

Ботанічні фонди

Накопичення ботанічних матеріалів у наукових фондах ННПМ НАН України розпочалося у 1966 р.

Розділи гербарію ННПМ НАН України створені у відповідності до правил ведення гербарної справи. Основними видами ботанічних колекцій і матеріалів є гербарії, ботанічні групи, мокрі препарати, зразки деревних порід, фіксовані об'ємні екземпляри рослин та ін. В гербарії зберігаються водорості, гриби, лишайники, мохи, вищі спорові (папороті, хвощі, плавуни), голонасінні і квіткові рослини. Крім гербарних зразків плоского сушіння, в фондах зберігаються рослини, які засушені із збереженням об'єму, які використовуються переважно для формування експозиції.

Класифікація ботанічних колекцій виявляє основні принципи, які характеризують рослинний світ — регіональний, фітосистематичний, морфологічний, екологічний та представлена в таблиці 4.

Таблиця 4. Структура та склад ботанічних колекцій ННПМ НАН України

Table 4. The structure and composition of botanical collections of NMNH NAS of Ukraine

Відділ та шифр	Група та шифр
Ботанічний (Б)	Довідковий гербарій флори України (ДГФУ) Науковий гербарій флори України (НГФУ) Морфологічний гербарій (МоГ) Робочий регіональний гербарій (РРГУ)

Витвори мистецтва

Мистецькі художні твори, що зберігаються в ННПМ НАН України, представлені в основному картинами, автори яких є видатними художниками — анімалістами І. Їжакевич, Г. Глікман, А. Еккерт та ін. Картини логічно поєднуються з експозицією та часто представляють зображення природних об'єктів або явищ, які не можуть бути відтворені у звичайному вигляді. Картини також можуть експонуватися в якості пам'яток мистецтва відповідного історичного періоду, в іншому ж випадку — в якості ілюстрації або характеристики тих чи інших подій, явищ (Климишин, 1991).

В таблиці 5 представлена структура мистецьких творів, що виділені в окремий відділ, належать до основного фонду і є виключно цінним музейним матеріалом, оскільки вони несуть в експозицію музею різні функції.

Таблиця 5. Структура та склад витворів мистецтва ННПМ НАН України

Table 5. The structure and composition of art works of NMNH NAS of Ukraine

Відділ та шифр	Група та шифр
Витвори мистецтва (ВМ)	Біогрупи (БГ) Діорами (Д) Картини (К) Скульптура (Ск) Фризи (Ф)

Обговорення

На сьогодні природничі музеї самі встановлюють класифікаційну схему, тобто розробляють для себе систему класифікацій (Бондар та ін., 1959). Така система дає можливість не тільки охопити всі збори музею, а й допомагає виявити, яких предметів (об'єктів) у колекції не вистачає. Паралельно із загальною класифікацією застосовують класифікації, які групуєть музейні природничі предмети за однією родинною ознакою. Класифікація біологічних об'єктів за хронологічною ознакою може бути двох видів — за часом збору предметів і за часом їх існування. За географічною ознакою можна скласти також дві класифікації — за місцем знахідки предметів і за ареалом поширення виду. Класифікація музейних предметів має на меті їх групування на основі спорідненості та приналежності до певних об'єднань.

Класифікація природничих зразків ставить за мету їх розподіл на групи за ознаками (загальна класифікація) або за однією ознакою: хронологічною, географічною, авторською і т. п., встановлює причетність музейних предметів до тем профільної дисципліни (тематична класифікація) і лягає в основу структури фондів.

На основі класифікації, прийнятої в музеї, за допомогою карток проводяться групування наявних в музеї предметів, тобто їх систематизацію. Систематизація дозволяє встановити

місце кожного предмета, визначити його цінність, зосередити інформацію про предмети, визначити цінність комплексів предметів (Шевченко, Ломачинська, 2007).

Класифікація наукових фондів колекцій Національного науково-природничого музею, що приведена в даній статті, може бути уточнена і доповнена в процесі вивчення та комплектування зібрань ННПМ НАН України, а також запропонована для використання іншими музейними установами, які зберігають природничі колекції.

Висновки

Огляд показав, що музей має значні фондові колекції, цікаві та унікальні експонати, на базі яких проводиться робота з вивчення та збереження природничих колекцій. Огляд проводився з метою удосконалення процесу класифікації та систематизації. В результаті склад та структура фондів колекцій Національного науково-природничого музею НАН України визначили критерії відбору музейних предметів в процесі комплектування фондів при розподілі їх за ознаками та встановленням причетності до профільної дисципліни. Також огляд фондів колекцій дозволив удосконалити зміст, форму, засоби музейної, науково-дослідницької роботи, а також упорядкувати та систематизувати колекції музею за допомогою класифікації.

При здійсненні класифікації своїх фондів природничий музей керувався правилами в основі яких лежать кілька системоутворюючих ознак — наукова і музейна значимість предметів, їх юридичне становище, спосіб фіксації інформації.

На основі класифікації, прийнятої в музеї, за допомогою карток проводяться групування наявних в музеї предметів, тобто їх систематизацію. Систематизація дозволяє встановити місце кожного предмета, визначити його цінність, зосередити інформацію про предмети, визначити цінність комплексів предметів.

Поточний огляд дає підґрунтя для подальшого вдосконалення процесу комплектування науково-природничих фондів в музеях природничої спрямованості, що дозволяє контролювати стан обліку та збереження музейних цінностей.

Бібліографія

- Бондар, М. М., Мезенцева, Г. Г., Славін, Л. М. Нариси музейної справи. — Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1959. — 191 с.
- Буланій, І. Т., Явтушенко, І. Г. Громадські музеї України. Історія, досвід, проблеми. — Київ : Мистецтво, 1979. — 197 с.
- Доценко, І. Б. Змеи / ННПМ НАН України. — Киев, 2003. — 85 с. — ISBN 966-02-2886-4.
- Каталог типовых экземпляров зоологического музея / Под ред. Е. М. Писанца ; ННПМ НАНУ. — Киев, 2001. — 138 с. — ISBN 966-02-1519-3.
- Климишин, А. С. Банк данных флористической информации природоведческого музея // Применение персональных компьютеров в биологии : Межреспубл. школа; Тез. докл., Львов, 18–22 марта 1991 г. — Минск : Экоинфо, 1991. — С. 35–36.
- Климишин, О. С. Наукова концепція фондової роботи Державного природознавчого музею НАН України // Наукові записки Державного природознавчого музею. — Львів, 2001. — Том 16. — С. 5–34.
- Климишин, О. С. Природничі музейні термінологія : Словник-довідник / Державний природознавчий музей НАН України. — Львів, 2003. — 244 с. — ISBN 966-02-2811-2.
- Климишин, О. С. Сучасні проблеми природничої музеології // Наукові записки Державного природознавчого музею. — Львів, 2010. — Вип. 26. — С. 3–14.
- Ковальчук, О. М. Риби у складі порівняльної остеологічної колекції Національного науково-природничого музею НАН України // Вісник Національного науково-природничого музею. — 2013. — № 11. — С. 109–114.
- Кондратов, А. В., Герасимов, В. П. Научно-исследовательская работа отделов природы краеведческих музеев. — Москва : Советская Россия, 1966. — 215 с.
- Король, Р. Ф., Русько, Ю. А. Каталог мінералів Геологічного музею / ННПМ НАНУ. — Киев, 1998. — 46 с.
- Король, Р. Ф., Комар, Ю. Г., Русько, Ю. О. Каталог мінералів Геологічного музею ННПМ НАН України / ННПМ НАН України. — Київ, 2004. — 18 с. — ISBN 966-02-3340-x.
- Король, Р. Ф., Комар, Ю. Г., Русько, Ю. О. Мінерали Геологічного музею. Каталог / ННПМ НАНУ. — Київ, 2008. — 153 с. — ISBN 978-966-02-4764-2
- Крахмальна, Т. В., Кепін, Д. В. Експонування палеоприродної спадщини четвертинного періоду // Праці Центру пам'яткознавства. — 2010. — Том 17. — С. 135–150.

- Манило, Л. Г. Рыбы океанов / ННПМ НАН України. — Киев, 1997. — 138 с. — ISBN 966-02-0170-2.
- Мезенцева, Г. Г. Музеезнавство (на матеріалах музеїв Української РСР) : Курс лекцій. — Київ : Вища школа, 1980. — 120 с.
- Мовчан, Ю. В., Манило, Л. Г., Смирнов, А. И., Щербуха, А. Я. Круглоротые и рыбы / Под ред. Е. М. Писанца ; ННПМ НАН України. — Киев, 2003. — 241 с. — ISBN 966-02-2471-0.
- Національний науково-природничий музей НАН України / Авт. кол.: І. Г. Ємельянов, О. В. Червоненко, В. П. Гриценко та ін. — Київ : Горобець, 2012. — 176 с. — ISBN 978-966-8508-47-9.
- Паталаха, Г. Б. Железомарганцевые конкреции и корки Мирового океана (Коллекция Геологического музея ННПМ НАН України) / ННПМ НАН України. — Киев, 1998. — 55 с. — ISBN 966-02-0599-6.
- Пекло, А. М. Птицы / ННПМ НАН України. — Киев, 1997. — Вып. 1 (Пингвинообразные Sphenisciformes — Gruiformes Журавлеобразные). — 156 с. — ISBN 966-02-0193-1.
- Пекло, А. М. Птицы / ННПМ НАН України. — Киев, 1997. — Вып. 2. — 235 с. — ISBN 966-02-0193-2.
- Пекло, А. М. Птицы / ННПМ НАН України. — Киев, 2002. — Вып. 3 (Tyrannidae, Hirundinidae, Dicruridae, Oriolidae, Corvidae, Cracticidae, Paradoxornithidae, Timaliidae, Campephagidae, Pycnonotidae, Cinclidae, Troglodytidae, Mimidae, Muscicapidae, Bombycillidae, Ptilogonatidae, Laniidae, Sturnidae, Meliphagidae, Zosteropidae, Vireonidae, Coerebidae, Parulidae, Ploceidae, Viduidae, Estrildidae, Icteridae, Thraupidae, Fringillidae). — 312 с. — ISBN 966-02-24-29-x.
- Пекло, А. М. Птицы / ННПМ НАН України. — Киев, 2008. — Вып. 4 (Alaudidae, Motacilidae, Prunellidae, Sylviidae, Regulidae, Paridae, Remizidae, Sittidae, Trichodromadidae, Certhiidae, Aegithalidae, Passeridae, Emberizidae). — 410 с. — ISBN 978-966-02-4598-3.
- Писанец, Е. М. Хвостатые земноводные (Amphibia, Caudata) / ННПМ НАН України. — Киев, 2003. — 148 с. — ISBN 966-02-3107-5.
- Рутинський, М. Й., Стецюк О. В. Музеезнавство: Навч. посібник. — Київ : Знання, 2008. — 428 с. — ISBN 978-966-346-325-4.
- Финягина, Н. П. Источниковедение музейное // Российская музейная энциклопедия : В 2-х тт. — Москва : Прогресс; Риппол Классик, 2001. — Том 1. — С. 242.
- Шевченко, В. В., Ломачинська, І. М. Музеезнавство: навч. посіб. для дистанц. навч. / Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна», Інститут дистанційного навчання. — Київ : Університет «Україна», 2007. — 288 с. — ISBN 987-966-388-132-4.
- Шевченко, Л. С. Млекопитающие / ННПМ НАН України. — Киев, 2007. — Вып. 3. — 80 с. — ISBN 978-966-02-4462-7.
- Шевченко, Л. С., Золотухина, С. И. Млекопитающие / ННПМ НАН України. — Киев, 2002. — Вып. 1. — 217 с. — ISBN 966-02-2613-6.
- Шевченко, Л. С., Золотухина, С. И. Млекопитающие / ННПМ НАН України. — Киев, 2005. — Вып. 2. — 238 с. — ISBN 966-02-3592-5.
- Щербак, Н. Н., Токарь, А. А., Кириленко, И. В. Гекконовые ящерицы (Reptilia: Sauria: Geckonidae) / ННПМ НАН України. — Киев, 1997. — 45 с.
- Юренева, Т. Ю. Музееведение : учебник для студ. гум. спец. высш. учеб. заведений. — Москва : Альма матер, 2007 — 560 с. — ISBN 978-5-902766-41-4.

Огляд наукових фондів колекцій Національного науково-природничого музею НАН України. — Третяк, І. П., Червоненко, О. В. — Розглянуто склад та структуру науково-фондових колекцій Національного науково-природничого музею НАН України, питання класифікації, її мета і завдання. Визначена основа критеріїв добору предметів, принципи, форми та методи формування фондів, а також перспективний план комплектування. Також, проаналізовано процеси класифікації та систематизації природничих музейних предметів, та впровадження їх наукової організації. Класифікація об'єктів природної спадщини — забезпечує комплексний підхід до їх збереження і раціонального використання. Викладено деякі теоретичні узагальнення та розробки, які можуть бути використані для усвідомленого і цілеспрямованого формування музейної колекції. Підкреслено надзвичайно велике значення природознавчих колекцій для наукових досліджень етапів розвитку та формування біогеоценозів різних епох. Зазначається необхідність вдосконалення системи обліку та зберігання наукових фондів, а також необхідність вивчення історії їх створення.

Ключові слова: засади класифікації, природничі колекції, фондова робота, систематизація.

Адреса для зв'язку: І. П. Третяк; Національний науково-природничий музей НАН України; вул. Богдана Хмельницького 15, Київ, 01601 Україна; e-mail: tretyak_89@mail.ua